

Ali məktəblərdə "Multikulturalizmə giriş" əsas fənn kimi tədris olunacaq

TƏKMİLLƏŞDİRİLMİŞ YENİ "HƏYAT BİLGİSİ" DƏRSLİKLƏRİ DƏ Sentyabrdan ŞAĞIRDLƏRİN İSTİFADƏSİNƏ VERİLƏCƏK

S.Qarayeva

Yeni tədris ilindən etibarən ali təhsil ocaqlarında "Multikulturalizmə giriş" əsas fənn kimi tədris olunacaq. Əslində, bu fənn 2015-ci ildən ali məktəblərdə seçmə fənn kimi tədris edilir. Lakin indi bu fənlə bağlı ciddi dəyişikliklər baş verəcək.

Fənnin tədrisində əsas məqsədlərdən biri də tələbələrə bütün dinlər, xüsusilə İslam dini barədə məlumat vermək, dini radikalizm, radikal dini cərəyanlar, onların təbliğat metodları, milli-mənəvi dəyərlərimiz, onların qorunmasının zəruriliyi, Azərbaycan dövlətinin bu istiqamətdə siyasəti ilə bağlı minimum məlumatları çatdırmaqdır.

Bu fənnin tədrisi üçün dərslik vəsaiti Azərbaycan Respublikası Prezident Administrasiyasının Millətlərarası münasibətlər, multikulturalizm və dini məsələlər şöbəsinin rəhbərliyi ilə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi və Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi ilə birgə hazırlanır.

Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsindən (DQİDK) verilən məlumata görə, hazırda dərs vəsaiti üzərində işlər davam edir. Dərslik iki hissədən ibarətdir: multikulturalizm bölməsi və dinlər, dini durum, milli-mənəvi dəyərlərimiz və sair mövzuları əhatə edən digər bölmə. Kitabın müəllifləri arasında dövlət qurumlarının əməkdaşları, ilahiyyatçılar, ali məktəb müəllimləri və bu sahənin digər peşəkar mütəxəssisləri də var.

Orta məktəblərə gəlincə, Komitədən bildirilib ki, böyüməkdə olan nəslin milli-mənəvi dəyərlərimizə uyğun formalaşması istiqamətində bütün zəruri tədbirlər görülür. Eyni zamanda, neçə illərdir ki, orta məktəblərdə "Həyat bilgisi" adlı fənn tədris olunur. Bu fənn çərçivəsində şagirdlərə dinlərlə bağlı məlumatlar da verilir.

Hazırda "Həyat bilgisi" fənninin proqramında dinlər haqqında məlumatların genişləndirilməsi məqsədilə işlər görülür. Ümumiyyətlə, məqsəd dinlər barədə şagirdlərə məlumat vermək, onların bu istiqamətdə dünyagörüşünü artırmaqdır. Bir sözlə, söhbət orta məktəblərdə dinin tədrisindən yox, dinlərlə bağlı ilkin biliklərin verilməsindən gedir. Bu sahənin təkmilləşdirilməsi istiqamətində gələcəkdə də işlər davam etdiriləcəkdir.

TƏHSİL NAZİRLİYİ DƏRSLİKLƏRİ İCTİMAİ MÜZAKİRƏYƏ ÇIXARIB

Təhsil Nazirliyinin İctimaiyyətlə əlaqələr sektorunun müdiri Cəsarət Valehovun sözlərinə əsasən, 2019-2020-ci tədris ilindən IV-VIII sinif şagirdlərinin dini biliklərin daha geniş şəkildə yer aldığı təkmilləşdirilmiş "Həyat bilgisi" dərsliklərindən istifadə etməsi nəzərdə tutulur. Hazırda həmin dərsliklər Təhsil Nazirliyi tərəfindən ictimai müzakirəyə çıxarılıb. Nazirlik rəsmisi bildirib ki, hazırda istifadə olunan "Həyat bilgisi" dərsliyində dini biliklərlə bağlı məlumatlar olsa da, təkmilləşdirilmiş variantda bu məlumatlar daha da genişləndirilib. Təkmilləşdirilmiş yeni dərsliklərin sentyabrdan şagirdlərin istifadəsinə verilməsi nəzərdə tutulur.

Ali təhsil müəssisələrinə gəldikdə, C.Valehov deyib ki, təhsil naziri Ceyhun Bayramovun "Bakalavriat səviyyəsi üzrə ixtisasların təhsil proqramlarına dəyişiklik barədə" əmrinə əsasən, 2019-2020-ci tədris ilindən etibarən bakalavriat səviyyəsi üzrə "Multikulturalizmə giriş" fənninin proqramına "Dinlər tarixi" adlı mövzuların daxil edilməsi təmin ediləcək. "Dinşünaslıq" və "İslamşünaslıq" ixtisaslarının yer aldığı ali təhsil müəssisələrində isə "Dinlər tarixi" fənni ayrıca fənn kimi tədris olunur.

DİNİN DÜZGÜN VƏ ELMİ MƏNBƏLƏRDƏN ÖYRƏNİLMƏSİ ƏSLİNDƏ, QÜVVƏTLİ BİR BİLİYƏ SAHİB OLMAQ DEMƏKDİR

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi sədrinin müavini Qəmər Cavadlı deyir ki, cəhalət, xurafat, mövhumatı din deyil, dinsizlik yaradır. Onları dəf etmək üçün bilik sahibi olmaq lazımdır: "Din milli ideologiyanın tərkib hissəsidir. Dini siyasət hər dövlətin ideoloji konsepsiyasında yer alır. Hazırda Azərbaycan dünyada multikulturalizmin məkanı, müxtəlif dinlərin və məzhəblərin birgəyaşayış yeri kimi tanınır və təbliğ olunur. Ölkəmizdə dini etiqad azadlığı tam təmin olunub, dinlərarası və məzhəblərarası qarşılıqlı ehtiram münasibətləri var. Hətta İslamın iki məzhəbinin birgə namaz qılması faktı bütün dünyaya örnək kimi göstərilir. Belə bir nadir modelin daha ətraflı öyrənilməsi və öyrədilməsi ilk növbədə təhsil müəssisələrinin prioritetidir".

Onun fikrincə, dini biliklərin tədrisini zəruri edən xeyli səbəb var: "Hər şeydən əvvəl, din əxlaq məktəbidir, imanın əxlaq təsirini zamanında Spinozadan Freyde, Nizamidən Qəzaliyə qədər dahi saydığımız

bütün korifeylər təsdiq etmişlər. Cəmiyyətlərin əxlaq deqradasiyası yaşadığı bir zamanda gənclərimizə milli-mənəvi dəyərlərə qayıdış prosesini yaşatmaq üçün dindən qüvvətli vasitə yoxdur. Din bir çox sosial problemlərin - intihar, yadlaşma, ekstremizm, psixoloji aqressivlik kimi ictimai bələlərin qarşısının alınmasında ən təsirli vasitədir. Din cəmiyyətləri formalaşdırən və inteqrasiyaya yardım edən bir fenomendir. Bu mənada, dinin düzgün və elmi mənəbələrdən öyrənilməsi əslində, qüvvətli bir biliyə sahib olmaq deməkdir. Bilikli bir cəmiyyət isə faktiki olaraq güclü dövlətin əsasıdır. Dini biliklərin tədris edilməsi haqqında dövlətimizin verdiyi qərarı müsbət bir irəliləyiş kimi dəyərləndirir, düşünürük ki, bu zəruri addımın səmərəli nəticələri cəmiyyətimizin mənafələrinə və mənəvi yüksəlişinə xidmət edəcək".

ŞAĞİRDlərƏ, GƏNCLƏRƏ İLKİN BİLİKLƏRİ BİZ VERMƏLİYİK, RADİKAL QÜVVƏLƏR YOX

DQİDK-nin sədr müavini Gündüz İsmayılovun sözlərinə görə, dini tərbiyəni yalnız ailə verə bilər, dövlət dini tərbiyə verə bilməz: "Dövlət dinlə bağlı tədrisi həyata keçirə bilər. Bu bilikləri dövlət verməsə, başqaları verəcək, amma dövlətin maraqlarına zidd şəkildə".

G.İsmayılov bildirib ki, burada söhbət orta məktəblərdə dinin və şəriətin tədrisindən getmir: "Söhbət dini biliklərin tədrisindən gedir. Şagirdlərə, gənclərə ilkin bilikləri biz verməliyik, radikal qüvvələr yox". Komitə rəsmisinin fikrincə, bu təklifə verilən reaksiyalar onu göstərdi ki, orta məktəblərdə dini biliklərin tədrisi aktual və zəruri məsələdir: "Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin mövqeyi dəyişməyib. Sentyabrdan etibarən ali təhsil ocaqlarında "Multikulturalizmə giriş" fənni tədris ediləcək. Əvvəlkindən fərqli olaraq, əsas fənn kimi tədris olunacaq. I hissədə multikulturalizm, II hissədə dinlər və dinlərin tarixi tədris olunacaq. Bu fənnin tədrisi yeni məsələ deyil. 2015-ci ildən tədris olunur. Sadəcə, sentyabrdan əsas fənn kimi olacaq".

Orta məktəblərə gəlinə, G.İsmayılov deyib ki, neçə illərdir "Həyat bilgisi" fənni tədris olunur: "Məktəblərdə dinin tədrisi müzakirə mövzusu deyil. "Həyat bilgisi" fənni yalnız dini biliklərdən ibarət deyil, həm də dinlərin tarixi barədə məlumat verilir. Beynəlxalq təcrübədə dini biliklər 3 yolla verilir. Dini tərbiyəni ailə verir. Dini təhsili dini təyinatlı mədrəsələr və təhsil ocaqları verir. Dini tədris isə bizim təklif etdiyimiz dini tədrisdir. Məktəbdə riyaziyyatı, fizikanı ona görə keçmirlər ki, hamı riyaziyyatçı olsun".

ORTA MƏKTƏBLƏRDƏ DİNİ BİLİKLƏRİN DÜNYƏVİ TƏHSİL ÇƏRÇİVƏSİNDƏ TƏDRİS OLUNMASI FAYDALI OLACAQ

Mənəvi Dəyərlərin Təbliği Fondunun icraçı direktoru Mehman İsmayılov bildirib ki, Azərbaycan dünyəvi dövlətdir. Konstitusiyamıza əsasən, təhsil sistemi dünyəvi xarakter daşıyır. Bu, bir mənalıdır və dəyişməzdir. Lakin bu, dünyəvi təhsil çərçivəsində ali və orta məktəblərdə dini biliklərin tədris olunmasına mane deyildir. Onun sözlərinə görə, bir çox ölkələrin, o cümlədən, əksər Avropa ölkələrinin məktəblərinin dərslər proqramlarında dini biliklərin müxtəlif formalarda tədrisi həyata keçirilir: "Ümumiyyətlə dinin və ya dini biliklərin tədrisi ilə bağlı bu gün dünyada əsasən üç model mövcuddur: 1.Dinin təlimi. 2.Din haqqında maarifləndirmə. 3.Dindən öyrənmə. Birinci model adından da göründüyü kimi, dinin birbaşa tədrisi ilə bağlıdır. Bu modeldə dini tədris edənə həmin dinin daşıyıcısı olması və qarşı tərəfin də öyrədilən dinə bağlılığının gücləndirilməsi məqsədi güdür. Birinci model konfessional siyasət yürüdən ölkələrdə tədris olunur. İkinci və üçüncü modellərə gəldikdə, bu modellər bir-birini tamamlayır. Bu modellərə görə dini tədrisdə məqsəd şagird və ya tələbələrin din və ya dinlərin mahiyyəti barədə düzgün məlumat əldə etmələri, eyni zamanda, tədqiqi baxış qabiliyyəti qazanmalarıdır. Yəni ikinci və üçüncü modellərin hədəfi qarşı tərəfin (şagird və ya tələbələrin) tədqiqi baxış sayəsində din mövzusunda müstəqil qiymətləndirmə və seçmə bacarığı əldə etmələridir.

Məsələyə bu gün dünyada mövcud olan dini zəmindəki qarşıdurmalar, dinin siyasətə alət edilməsi, Yaxın Şərqdə baş verən proseslər, dini radikalın çağırışları və sair kimi prizmalardan baxdıqda, orta məktəblərdə dini biliklərin dünyəvi təhsil çərçivəsində tədris olunmasının faydalı olacağını görürük. Hətta mən deyərdim ki, bu, dünyəvi dövlət modelinin və milli maraqlarımızın qorunması baxımından əhəmiyyət kəsb edən məsələdir. Xüsusilə də, gənclərimizin dini radikalizm, dini fanatizm, dini ekstremizm kimi bələlərdən qorunması vacibdir. Azərbaycanda orta məktəblərdə "Həyat bilgisi" fənnində dini biliklərə yer verilib. Bu fənnin kitablarında həmin biliklər dinin təlimi yox, din haqqında maarifləndirmə modelinə uyğun hazırlanıb. Lakin bu biliklər yetərsizdir və onların genişləndirilməsinə ehtiyac var".

BU YOLLA BAŞQA DİNLƏRƏ MÜNASİBƏTDƏ İNSANLARIN DAHA TOLERANT YANAŞMASINI TƏMİN ETMƏK OLAR

Millət vəkili Fazil Mustafa düşünür ki, multikulturalizm adı ilə dinin tədris edilməsi normaldır: "Dinlərarası münasibətlərə aqressiv formada yanaşmamaq, yaxud da, daha humanist yanaşma üçün dində olan müsbət təzahürlərin uşaqlara öyrədilməsinin heç bir zərəri yoxdur. Sadəcə, bunun ayrıca din dərsi kimi uşaqlara keçirilməsi məqsədəuyğun deyil. Multikultural formada keçirilməsi daha məqsədəuyğundur. Bu yolla başqa

dinlərə münasibətdə insanların daha tolerant yaşamasını təmin etmək olar. Təbii ki, İslam dininin də zəruriliyi göstərməlidir. Qətiyyən İslam tarixi ilə bağlı müqayisəli məqamlara yol vermək olmaz. Hansısa müzakirələrin aparılmasına imkan yaratmaq doğru deyil. Tarixdə o qədər ziddiyyətlər var ki! Çalışmalıyıq ki, bunu Azərbaycan əhalisinin müəyyən formatına uyğunlaşdıraq. Hansısa ölkələrin ideologiyasının təbliği məsələsi gündəmdə olmamalıdır. Dini tədrisin ayrıca multikultural ad altında keçirilməsi normaldır".